

Yritysvastuulainsäädäntö

- case vesivastuu

SYS & YVO seminaari "Yritysvastuulainsäädäntö ja ympäristöoikeus"

26.9.2023

Väitöskirjatutkija Suvi-Tuuli Puharinen

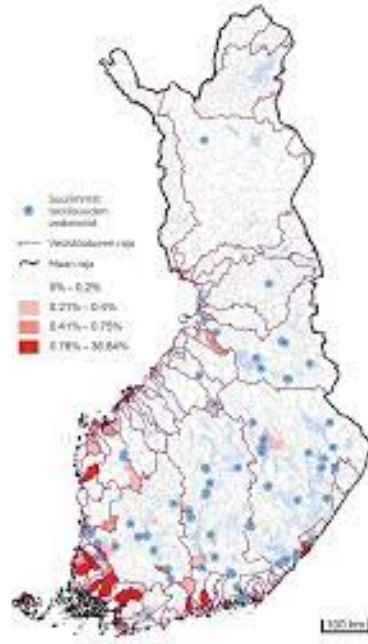
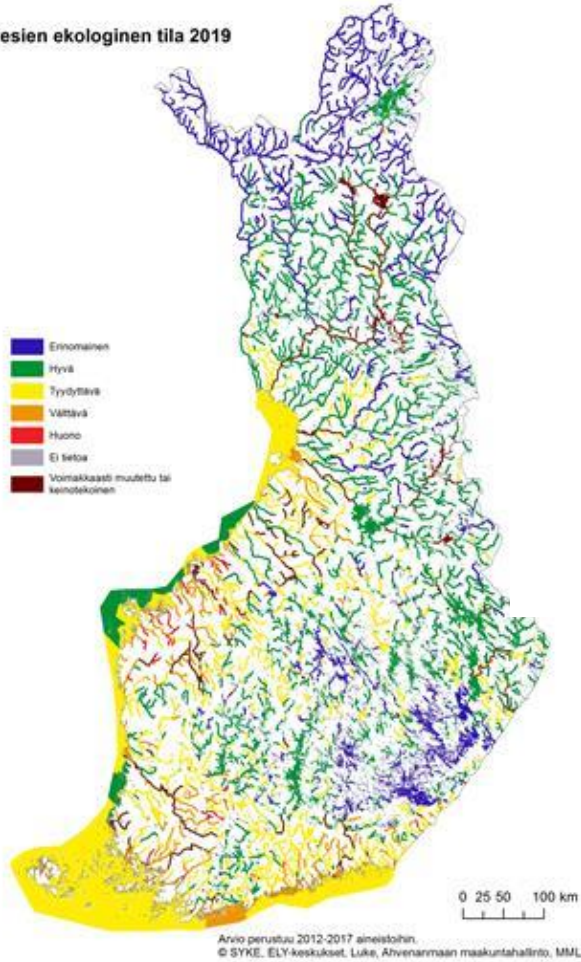
Sisältö

1. Yritysten vesivastuu osana Suomen kv- ja EU-sitoumuksia
2. Vesivastuu nykyisen sääntelyn täydentäjänä vesivarojen kestäväen käytön ja hallinnan ohjaamisessa
3. Vesivastuu yritysvastuulainsäädännössä

Suomen kv- ja EU-velvoitteet

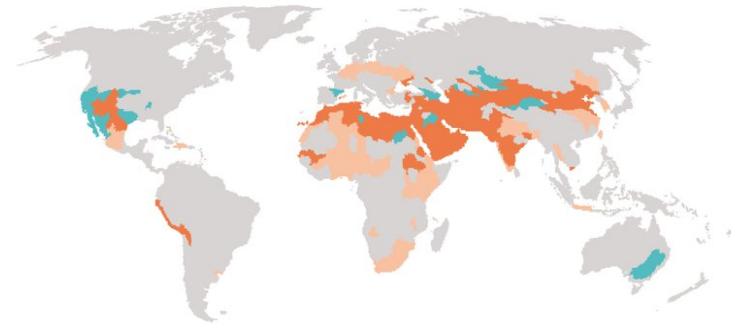
- Vesivarojen käytön ja hallinnan kestävyys olennaista
 - YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi (SDG)
 - Ihmisoikeuksien toteutumiseksi (oikeus veteen ja sanitaatioon)
 - Ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillitsemiseksi ja niihin sopeutumiseksi
- EU-lainsäädännön velvoitteet mm. vesien ja merten hyvän tilan saavuttamiseen (+ luonnonsuojelu)
- Yritykset suurimpia vedenkäyttäjiä sekä omien toimipaikkojensa että arvoketjujen kautta → vedenkäytön kestävyysshaasteita ei ratkaista ilman yritysten proaktiivista toimintaa niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin

Pintavesien ekologinen tila 2019

Ahopelto ym. 2019

Maailman vesipula 2001–2010

Molemmat, vesiniukkuus ja vesistressi

Vesiniukkuus: vettä ei ole tarpeeksi verrattuna alueen väestöön

Vesistressi: vettä käytetään liikaa verrattuna uusiutuviin vesivaroihin

Kummu ym. 2016

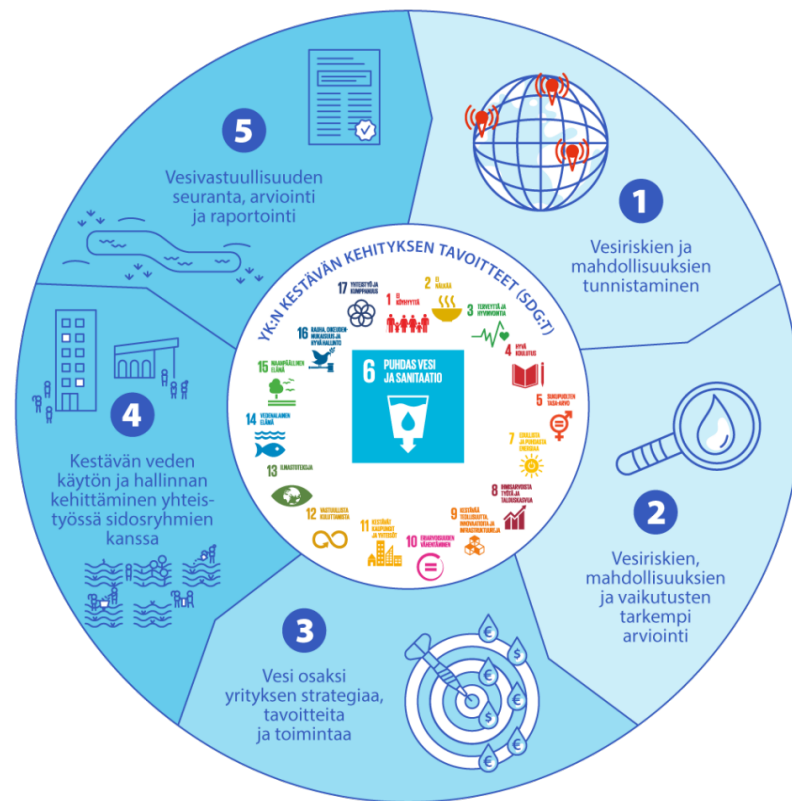
Yritysten vesivastuu toimenpiteenä?

- Perinteisesti etenkin kv-oikeuden vesivarojen hallintaa koskevat sitoumukset ja velvoitteet kohdistuneet vahvasti valtioihin
 - Enenevässä määrin velvoitetaan sääntelemään yrityksiä (esim. ihmisoikeuksien YK:n Suojele, kunnioita ja korjaa –viitekehys)
- Suomi on sitoutunut edistämään suomalaisyritysten vesivastuullisuutta osana omia kv-velvoitteitaan
 - Suomen vesialan kansainvälinen strategia 2018
 - Vesivastuullisuuden tiekartta 2019: suomalaisyritykset maailman vesivastuullisimpia 2030 mennessä
 - Glasgow Declaration on Fair Water Footprints 2021: varmistettava sekä kotimaisen tuotannon että ulkomaihin kohdistuvan vesijalanjäljen kestävyys vuoteen 2030 mennessä

Yritysten vesivastuu

Yritysten vedenkäyttö on sekä omilla toimipaikoilla että arvoketjussa:

- *ympäristöllisesti kestävää*
 - veden määrä, vedenlaatu, biodiversiteetti
- *sosiaalisesti ja kulttuurisesti oikeudenmukaista*
 - työntekijöiden ja paikallisyhteisöiden veteen kohdistuvat oikeudet, yhteiskuntien vesiturvallisuus
- *taloudellisesti kannattavaa*
 - Vesiriskit, veteen liittyvät mahdollisuudet

Ympäristösäätely ja vesivastuu

- Ulkomaisissa toiminnoissa ja arvoketjuissa sijaintivaltion lainsäädäntö, Suomen ympäristölainsäädäntö ei ulotu
- Myös kotimaassa vesien tilaan ja käyttöön liittyviä haasteita, joihin nykyinen ympäristösäätely ei ole pystynyt vastaamaan riittävästi
 - Vesipuitedirektiivin ympäristötavoitteet muodostaneet tiukat edellytykset uusien vesiin vaikuttavien hankkeiden lupaharkinnalle (esim. Finnpulp, BASF, Sokli)
 - Kuitenkin esim. hajakuormitusperäiseen ravinnekuormitukseen nykyinen säätely vastaa heikosti (maatalous, metsätalous)
 - Erityisesti vesirakentamisen, merkittävimpana vesivoiman, osalta vanhojen lupien heikko muutettavuus este vesien tilan parantamiselle
 - Kaivosteollisuuden osalta hyväksyttävyyssvaje paikallisyhteisöissä

Vesivastuu sääntelyn täydentäjänä?

- **Esimerkki 1: maatalouden ravinnekuormitus**

- Maataloutta suoraan ohjaava lainsäädäntö ja tukijärjestelmät riittämättömiä ohjaamaan kohti parempia vesiensuojelukäytäntöjä
- Elintarvikeyritysten vesivastuu → arvoketjujen vesivaikutusten hallinta → alkutuotannon vesiensuojelukäytänteiden kehittäminen
- Vesivastuulähestymistapaa pilotoitu vesienhoidossa sekä tutkimushankkeessa (GovAqua-projektin living lab)

- **Esimerkki 2: vesivoiman ympäristövaikutukset**

- Vanhoista vesivoimalaitoksista aiheutuviin haittoihin vaikea puuttua lupien muutosten kautta, jos toiminnanharjoittaja vastustaa (vesilaki)
- Vesivoimayhtiön vesivastuu → osallistuminen yhteistoimintaprosesseihin, esim. Vesistövisioproessit → vapaaehtoisuuteen perustuvia yhdessä sovittuja toimenpiteitä

Vesivastuu yritysvastuulainsäädännössä

- EU:n kestävyysraportointidirektiivi (CSRD)
 - Raportointivelvollisuus olennaisista ympäristöön ja ihmisoikeuksiin liittyvistä riskeistä, mahdollisuuksista ja vaikutuksista
 - Raportointi koskee liiketoimintamallia, strategiaa, vastuullisuustoimia ja arvoketjuja laajasti huolellisuusvelvoitteen (due diligence) valossa
 - European Sustainability Reporting Standards: oma vesiä ja meriä koskeva standardinsa (ESRS E3) sekä pilaantumista koskeva standardi (ESRS E1) ja vesirakentamiseen liittyvä biodiversiteettistandardi (ESRS E4)
 - lisäävät tiedonantoa vesivastuuseen liittyvistä näkökohdista
 - raportointi huolellisuusvelvoitteen valossa → kannustin ryhtyä tosiasiallisesti vesivastuutoimiin?

Vesivastuu yritysvastuulainsäädännössä

- Komission ehdotus yritysvastuudirektiiviksi (CSDDD)
 - Asianmukainen huolellisuusvelvoite (due diligence) suurille ja keskisuurille (riskisektoreilla toimiville) EU- ja EU:ssa toimiville kolmansien maiden yrityksille → velvollisuuksia ehkäistä, tunnistaa, ratkaista ja kantaa oikeudellista vastuuta toimitusketjunsä haitallisista ihmisoikeus- ja ympäristövaikutuksista
 - Huolellisuusvelvoitteen piiri määritelty kansainväliseen yritystoimintaan sovellettavissa olevien kv-ihmisoikeus- ja ympäristösopimusten perusteella
 - Kattava ihmisoikeusliitännäisten vesivaikutusten osalta
 - Ympäristövaikutusten osalta komission ehdotus kapeampi, parlamentin näkemyksessä laajennettu vesiin kohdistuviin ympäristövaikutuksiin yleisesti sekä lisätty UNCLOS ja kv-vesivarasopimus

Kiitos!

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

suvi-tuuli.puharinen@uef.fi

 st.puharinen